

УДК 159.923: 364.628: [316.614.5+316.627]

Бевз Галина Михайлівна
доктор психологічних наук, професор кафедри
загальної та практичної психології
Навчально-наукового інституту
менеджменту та психології ДВНЗ
«Університет менеджменту освіти»

ВИВЧЕННЯ СИСТЕМИ ЗАМІННИХ СІМЕЙ ДЛЯ ДІТЕЙ В ПРОСТОРИ КРОСКУЛЬТУРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Анотація. У статті на прикладі порівняння результатів вивчення замінного догляду за дітьми в різних країнах доводиться важливість проведення компаративних досліджень. Підкреслюється подібність перебігу психологічних процесів адаптації в умовах замінної сім'ї незалежно від країни її проживання а також дієвість міфів як реакції на підвищення стресового навантаження членів новоствореної сім'ї. Вказується, що зростання чисельності замінних сімей є показником зростання соціальної аномії, як сигналу перегляду соціальної політики. Зазначається важливість уважного ставлення до термінології в системі замінного догляду за дітьми, як умови проведення кроскультурних досліджень.

Ключові слова: замінна сім'я, порівняльні кроскультурні дослідження, адаптація, міфи, стресове навантаження.

Бевз Галина Михайловна

ИЗУЧЕНИЕ СИСТЕМЫ ЗАМЕЩАЮЩИХ СЕМЕЙ ДЛЯ ДЕТЕЙ В ПРОСТРАНСТВЕ КРОСКУЛЬТУРНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ: ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ

Аннотация. В статье на примере сравнения результатов изучения замещающего ухода за детьми в разных странах доказывається важность проведения компаративных исследований. Подчеркивается сходство течения психологических процессов адаптации в условиях замещающей семьи независимо от страны её проживания а также действенность мифов как реакции на повышение стрессовой нагрузки членов созданной семьи. Указывается, что рост численности замещающих семей является показателем социальной аномии как сигнала пересмотра социальной политики. Отмечается важность внимательного отношения к терминологии в системе замещающего ухода за детьми, как условия проведения кроскультурных исследований.

Ключевые слова: замещающая семья, сравнительные кроскультурные исследования, адаптация, мифы, стрессовая нагрузка.

Bevz Halyna Mihajlovna

STUDY OF FOSTER CARE FOR CHILDREN IN CONTEXT OF CROSS CULTURAL RESEARCH: PSYCHOLOGICAL ASPECTS

Abstract. *The article proves the importance of conducting comparative studies based on the act of comparing foster care studies results for children in different countries. Emphasized the similarities motion psychological processes adapt to foster care regardless of their country of residence as well as the validity of myths as a reaction to increasing stress load members of the newly formed family. It is claimed that the number of foster families is an indicator of the growth of social anomie and signal viewing social policy. Noted the importance of careful attention to system terminology in foster care for children, as conditions of cross-cultural research.*

Key words: *foster care, comparative cross cultural research, adaptation, cross-cultural research.*

Постановка проблеми

Посилення уваги до питань захисту дитини в ситуації її осиротіння вимагає усталення системи замінного догляду за дітьми згідно з потребами вікового розвитку дитини та соціально-схвалених орієнтирів просоціального напрямку розвитку суспільства. Наразі первинними є питання якості догляду за дітьми як в кривних, так і в замінних сім'ях а також частка замінного догляду за дітьми стосовно загального показника зростання дитини в кривній сім'ї. Збільшення чисельності замінних батьків свідчить про мігруючий характер такої соціальної аномії як сирітство і вказує на недостатню увагу суспільства щодо стану сімей з кривними дітьми. Тож актуальність досліджень в сфері охорони дитинства та захисту дітей має передбачати визначення концептуальних підходів та системного бачення місця зазначеного соціального явища в розбудові соціальних процесів. Вирішення поставлених завдань видається неможливим без кроскультурних досліджень, що передбачає вихід за межі соціальної системи однієї країни.

Актуальність теми дослідження. Проведений нами аналіз наукових напрацювань в сфері замінного догляду за дітьми засвідчив такі пріоритетні напрями досліджень: психологічні аспекти захищеності дітей-сиріт шляхом усиновлення (Г. Сім'я, Т. Мельничук)⁶. психологічна адаптація членів замінної сім'ї (Л. Большакова³. Л. Чернишова⁹; психологічні аспекти створення та підтримки замінних сімей (Г. Бевз, В. Бондаровська, О. Бобкін, Т. Говорун, О. Заводілкіна, Н. Іванова, П. Котлі, В. Ослон, О. Співаковська, А. Холмогорова, Л. Яскал); питання реабілітації дитини в умовах замінної сім'ї (В. Маглиш, Л. Оліфіренко, О. Ушакова, С. Шабас, Т. Шульга); особливості розвитку депривованих дітей, які втратили догляд

⁶ Мельничук Т. І. Соціально-психологічні чинники забезпечення ефективності процесу усиновлення дітей: дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Т. І. Мельничук ; Київ. Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. — К. : Київ. Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України, 2001. — 276 с.

³ Большакова Л. Н. Социально-психологическая адаптация родителей и детей в приемной семье : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Л. Н. Большакова ; Ярослав. гос. пед. ун-т им. К. Д. Ушинского. — М. : РГБ, 2005. — 231 с.

⁹ Чернышова Л. А. Социально-психологическая адаптация ребенка в приемной семье и психокоррекционная помощь приемным семьям : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Л. А. Чернышова ; Самарский гос. мед. ун-т. — Самара. : Самарск. гос. мед. ун-т, 2005. — 178 с.

кревних батьків а також пережили травму (К. Бриш, І. Дубровіна, Т. Землянухіна, Й. Лангмеєр, М. Лисіна, В. Мухіна, З. Матейчек, А. Прихожан, Ж. Султангалієва, Д. Скулер, Н. Толстих, Є. Трошихіна, І. Фурманов, В. Юницький, І. Ярославцев), розвиток ідентичності прийомних дітей (Т. Бондаренко), формування батьківських позицій та підготовки дорослих до замінного батьківства (Г. Бевз¹, Т. Бондаренко, Н. Грінберг, С. Жигалін), виконання замінними батьками психотерапевтичної функції для прийомних дітей (А. Крафт, О. Романчук, К. Шумейко)^{1; 3; 6; 9}. Аналіз останніх досліджень і публікацій хоча і фіксує ініціацію порівняльних досліджень, однак їх внесок не перекриває коло поставлених наукових питань: дослідження все ще мають мозаїчний характер і потребують як інтеграції здобутків, так і посилення даних щодо кожної із окремих сфер знань.

Таким чином *метою* нашої статті стало виокремлення певних тенденцій у розбудові системи замінних сімей незалежно від їхньої належності до соціально-політичних систем різних країн. Для цього було виконано порівняльний аналіз досліджень в сфері замінного догляду за дітьми у практиці різних країн.

Виклад основного матеріалу

Нині в Україні цей вид замісного догляду реалізується такими формами державного утримання як традиційна опіка та піклування родичів, прийомна та патронатна сім'я, а також прирівняна до них форма дитячого будинку сімейного типу. Різновидом замінної сім'ї виступає і усиновлення, яке в правовому порядку урівноважено із генетично спорідненою сім'єю як сім'єю походження дитини. Перш, ніж аналізувати напрацювання, слід уточнити деякі терміни. У сфері компаративних досліджень з питань замінного догляду за осиротілими дітьми виявилось доречним використовувати терміни узагальнювального змісту, як-то: «замінна сім'я» та «замінне батьківство», що вказує на заміну функції догляду за дитиною у ситуації батьківської неспроможності кривних батьків¹. Аналогічним є російський термін – «замещающая семья» і англійський – «foster care» (носії функцій турботи, догляду та опіки). Ці поняття охоплюють різні форми замінного догляду за дитиною, вказуючи на некривні зв'язки між дорослими та прийнятими в їхню сім'ю дітьми. Використання цих термінів надає можливість аналізувати змістовні компоненти замінної опіки над дитиною, не вдаючись в деталі відмінностей правового та політико-адміністративного устрою окремо взятої країни. Це обумовлено тим, що всі форми захисту дитини шляхом її влаштування в замінну сім'ю в кожній окремій державі мають різні правові втілення в контексті усталеного соціально-політичного устрою та згідно з

¹ Бевз Г. Прийомна сім'я: соціально-психологічні виміри : монографія / Г. Бевз. — К. : Слово, 2010. — 352 с.

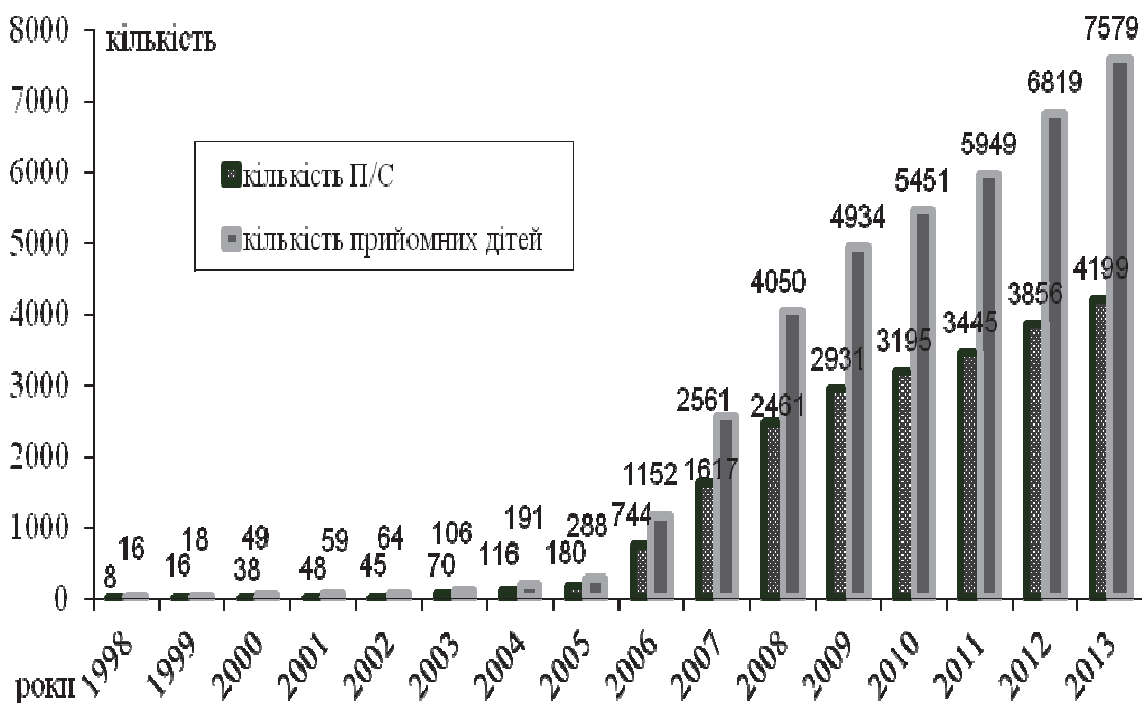
³ Большакова Л. Н. Социально-психологическая адаптация родителей и детей в приемной семье : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Л. Н. Большакова ; Ярослав. гос. пед. ун-т им. К. Д. Ушинского. — М. : РГБ, 2005. — 231 с.

⁶ Мельничук Т. І. Соціально-психологічні чинники забезпечення ефективності процесу усиновлення дітей: дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Т. І. Мельничук ; Київ. Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. — К. : Київ. Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України, 2001. — 276 с.

⁹ Чернышова Л. А. Социально-психологическая адаптация ребенка в приемной семье и психокоррекционная помощь приемным семьям : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Л. А. Чернышова ; Самарский гос. мед. ун-т. — Самара. : Самарск. гос. мед. ун-т, 2005. — 178 с.

діючими правовими нормами. Єдиною типовою для всіх країн формою влаштування некревної дитини в сім'ю на правах сина чи доньки є засиновлення/задочеріння. Вбачаємо доречним звернутися до старої назви, що була закріплена «Кодексом законів про родину, опіку, подружжя та акти громадянського стану» (1926 рік) як автентичної⁸. Для розмежування поняття «батьківство» як сукупної ролі батька та матері від іншого його трактування у ролі чоловіка – батька ми використовуватимемо термін «татківство». Це дасть можливість розмежовувати виконання чоловіком і жінкою батьківських функцій щодо дитини у ролі тата і мами.

Водночас відзначимо, що актуалізація соціальної потреби у створенні системи замісного догляду за дітьми однозначно вказує на факт соціальної аномії, яка характеризується відмовою чи нездатністю дорослих опікуватися народженими дітьми. На рисунку показано статистично зафіксоване збільшення показників влаштованих дітей у замісні сім'ї, що підтверджує існування цієї соціальної аномії в Україні. Подібну тенденцію можна відслідкувати і щодо дітей, влаштованих в інші форми замісного догляду за дітьми.

Примітка: П/С – прийомна сім'я.

Рис. Динаміка розвитку в Україні системи прийомних сімей

Аналіз досліджень щодо прийняття дорослими ролі носіїв замісного догляду за дітьми показав, що такі психологічні процеси, як переживання втрат та адаптаційні процеси мають подібні характеристики незалежно від країни проживання замісної сім'ї. Результати досліджень виявилися такими, що

⁸ Ромовська З. В. Українське сімейне право: підруч. для студ. вищ. навч. закладів / З. В. Ромовська. — К. : Правова єдність. — 2009. — 500 с.

взаємодоповнюють загальну картину психології замінного батьківства. Всі дослідники в сфері замінного догляду за дітьми відмічають, що сам факт створення замінної сім'ї впливає на дорослих таким чином, що збільшує рівень її стресогенності. Зокрема, результатами нашого дослідження доведено зростання спресованого навантаження щоденного буття української прийомної сім'ї від 378 до 500 балів за шкалою Холмса і Раге, з перевищенням в декілька разів допустимих навантажень². Як зазначають американські науковці та практики (М. Адамс, Д. Гудмен, Д. Грей)⁵, опанування цих станів може відбуватися як етапи переживання горя внаслідок власних втрат та розчарувань. У ситуації прийняття дорослими нової життєвої ситуації переживання відторгнення, роздратування і гніву, сорому й провини змінюється на жалкування і згоду з реальною ситуацією прийняття конкретної дитини. У разі негативного розгортання ситуації настає стадія руйнації і відторгнення влаштованої дитини як «непосильної задачі»⁵.

Найбільш вивченими та описаними як американськими, так і російськими дослідниками, виявилися адаптаційні процеси у новоствореній сім'ї. Зокрема американські дослідники Juith Rycus та Ronald Hugher⁵ виокремили 7 етапів емоційного завершення замінного батьківства в ситуації засиновлення/задочеріння, що представлено в табл. 1⁵. Вчені зазначають, що «медовий місяць» може як тягнутися роками, так і завершитися дуже швидко (одразу після прийому дитини в сім'ю). Таку пролонгацію в часі та скачкоподібний характер адаптації відмічають і російські вчені.

Таблиця 1

Етапи емоційного розриву стосунків у ситуації засиновлення/задочеріння

Етап	Назва етапу	Особливості етапу
1	медовий місяць	надія на реалізацію очікувань
2	зниження задоволення	що раніше подобалося в дитині починає дратувати;
3	пошук проблем в дитині	зростання напруги; зміна в сприйманні та тенденції відторгнення один одного;
4	публічне оприлюднення «проблем дитини»	пошук підтримки у знайомих та родини, демонстрація «ненормальності» дитини;
5	поворотний момент	дитина дає привід підтвердження думок щодо її «ненормативної поведінки»;
6	ультиматум або крайня межа для перемін	дорослі виставляють вимоги щодо межі їхньої терпимості, після якої дитина має покинути сім'ю;
7	завершення кризи	початок офіційного процесу розриву стосунків

У табл. 2 подані описані Л. Большаковою³ етапи адаптаційної динаміки у новостворених патронатних сім'ях, організованих дитячими будинками в Москві та Володимирі³.

² Бевз Г. М. Соціально-психологічні чинники виникнення та розвитку прийомного батьківства : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Г. М. Бевз ; Київ. Центральний ін-т після диплом. пед. освіти АПН України. — К. : Київ. Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України 2001. — 281 с.

⁵ Кифер Б. Как рассказать правду усыновленному или приемному ребенку. Как помочь ребенку осознать свое прошлое / Б. Кифер, Д. Скулер ; пер. на рус. В. Прохожего. — К. : Феникс, 2009. — 270 с.

³ Большакова Л. Н. Социально-психологическая адаптация родителей и детей в приемной семье : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Л. Н. Большакова ; Ярослав. гос. пед. ун-т им. К. Д. Ушинского. — М. : РГБ, 2005. — 231 с.

Етапи адаптації патронатних вихователів (Росія)

Етап	м. Володимир		м. Москва	
	опис етапу	місяці	опис етапу	місяці
1	орієнтація (взаємне вивчення)	0–2	ідеалізовані очікування	1
2	напруження	3–8	перша криза: старого вже немає, а нове ще не сформовано	1–2
3	криза перебудови	8	вживання, адаптація	2–12
4	штиль	11–24	рівновага	12
5	розчарування, або депресія	24	–	–
6	розрив стосунків	24–30	–	–

Практика зазначає, що відмова замісних батьків від дитини є постійним ризиком, що супроводжується емоціями відторгнення та механізмами психологічного захисту, наприклад, раціоналізацією. Дослідниця фіксує наявність фруструючого впливу та зростаючої тривоги у патронатного вихователя (жінки), що знижується лише після вироблення власного ставлення до дитини та опанування нових взаємин. Водночас, усвідомлення дітьми кола нових взаємин відбувається дуже повільно. При цьому діти легше встановлюють стосунки з дорослими, ніж з іншими дітьми з сім'ї, і в кожному випадку контакти дитини в замісній сім'ї завжди розпочинаються із створення діади³. Загалом, виявлені дослідниками особливості адаптаційної динаміки в замісній сім'ї можна звести до трьох періодів: 1) початкова адаптація (місяць); 2) період регресу (6–8 місяців); 3) період прогресу (1–3 роки). Щодо підтримки адаптаційних процесів у прийомній дитини Л. Чернишова виділяє такі напрями: формування довіри, підтримка ініціативності, відкрита циркуляція інформації на противагу таємницям та хроніфікації; формування ідентичності⁹. При цьому ознаками порушення адаптації є: 1) надмірна розсудливість за неможливості емоційного відреагування; 2) зниження самооцінки; 3) нечутливість небезпеки; 4) емоційна нестійкість; 5) відсутність власної думки або небажання її відстоювати; 6) скептичне ставлення до норм; 7) почуття провини; 8) занижена самооцінка і неадекватний рівень домагань. У ситуації міждержавного засиновлення/задочеріння Л. Большакова наголошує на адекватності застосування концепції особистості В. Мухіної, що включає такі позиції: власне ім'я, домагання щодо визнання, статеві ідентифікація, психологічний час особистості³. Ефективність її застосування залежатиме від створення певних умов, зокрема, надання переваг процесам інтеграції та недопущення витіснення попереднього досвіду³. Науковці доводять, що шанси успішності співжиття членів замісної сім'ї підвищує утримання оптимального співвідношення автономії та залежності в сім'ї. В цьому контексті виявилася також доцільною концепція А. Адлера перехресно-культурної адаптації та чотири стадії культурного шоку (медовий місяць, агресія та ворожість, повільне відновлення

³ Большакова Л. Н. Социально-психологическая адаптация родителей и детей в приемной семье: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Л. Н. Большакова; Ярослав. гос. пед. ун-т им. К. Д. Ушинского. — М.: РГБ, 2005. — 231 с.

⁹ Чернышова Л. А. Социально-психологическая адаптация ребенка в приемной семье и психокоррекционная помощь приемным семьям: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / Л. А. Чернышова; Самарский гос. мед. ун-т. — Самара: Самарск. гос. мед. ун-т, 2005. — 178 с.

та повне відновлення), що є особливо прийнятною в ситуації переміщення дитини з однієї культури в іншу. В цьому випадку адаптаційний період може тривати від трьох місяців до двох – трьох років.

Як практики, так і науковці різних країн, відмічають чисельні міфи щодо замінного догляду за дітьми, а саме: поганій спадковості, виникнення миттєвого контакту між дитиною та дорослими (Л. Большакова, Х. Вебстер, Л. Фіміна, Б. Кіфер, П. Котлі, Дж. І. Скулер)³. Водночас важливим набуттям є висновки вітчизняних та зарубіжних дослідників, що адаптаційні процеси супроводжуються засвоєнням різних форм рольової ідентичності. Це стосується ситуації замінного догляду в умовах як російської (дослідження О. Міневич⁷), української реальності (дослідження Т. Бондаренко⁴), так і в процесі міждержавного засиновлення (Л. Чернишова, Л. Большакова) а також підтверджується теоретиками, які розробляли концепцію ідентичності та процесів ідентифікації в особистісному становленні людини (Д. Боулбі, Е. Еріксон, В. Столін).

На думку Дж. Скорпіо, всі замінні сім'ї стикаються з такими трьома аспектами нової ситуації: 1) адаптаційні складнощі; 2) типові ситуації; 3) труднощі звикання кожного члена родини⁵. У своїй концепції соціальної підтримки для замінних сімей Р. Томпсон наголошує, що адаптаційному успіху сприяє закріплення дружніх зв'язків із досвідченими замінними батьками; наявність професійного консультанта та діючих груп батьківської підтримки^{1;5}. У цьому ракурсі також має значення розуміння замінними батьками завдань захисту влаштованої дитини (П. Котлі), готовності до зміни стилю спілкування згідно з особливостями мовного запасу дитини (Л. Фоміна), прийняття наслідків порушення прихильності та складнощів у формуванні нових особистісних зв'язків (Г. Бевз, Т. Бондаренко)¹.

Висновки

Проведений порівняльний аналіз наукових досліджень вказав на подібність прояву психологічних феноменів у становленні замінного сімейного догляду за дитиною незалежно від країни проживання. Це стосується таких процесів як: адаптація, феномен зростання стресогенності в сім'ї та ролі міфів як механізмів його подолання. Вбачається, що проведення компаративних досліджень в сфері організації замінного догляду за дітьми допоможе уточнити виявлені особливості та слугуватиме виділенню як культурно-специфічних характеристик його розбудови в межах конкретного соціально-громадського устрою, так і специфіки впливу індивідуальних та соціальних умов повсякденної життєдіяльності замінної сім'ї.

⁷ Міневич О. К. Соціально-психологічні умови адаптації дітей в прийомних сім'ях: дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 «Соціальна психологія» / О. К. Міневич. — Тамбов, 2009. — 206 с.

⁴ Бондаренко Т. Вплив значущих ідентифікацій на розвиток ідентичності прийомної дитини / Т. Бондаренко // Наука і освіта: наук.-практ. журнал Південного Наукового Центру НАПН України. — 2012. — № 10. — С. 38–42.

⁵ Кіфер Б. Как рассказать правду усыновленному или приемному ребенку. Как помочь ребенку осознать свое прошлое / Б. Кіфер, Д. Скулер ; пер. на рус. В. Прохожего. — К. : Феникс, 2009. — 270 с.

¹ Бевз Г. Приймозна сім'я: соціально-психологічні виміри : монографія / Г. Бевз. — К. : Слово, 2010. — 352 с.

Список використаних джерел

1. Бевз Г. Приемная сім'я: соціально-психологічні виміри : монографія / Г. Бевз. — К. : Слово, 2010. — 352 с.
2. Бевз Г. М. Соціально-психологічні чинники виникнення та розвитку прийомного батьківства : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Г. М. Бевз ; Київ. Центральний ін-т після диплом. пед. освіти АПН України. — К. : Київ. Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України 2001. — 281 с.
3. Большакова Л. Н. Социально-психологическая адаптация родителей и детей в приемной семье : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Л. Н. Большакова ; Ярослав. гос. пед. ун-т им. К. Д. Ушинского. — М. : РГБ, 2005. — 231 с.
4. Бондаренко Т. Вплив значущих ідентифікацій на розвиток ідентичності прийомної дитини / Т. Бондаренко // Наука і освіта: наук.-практ. журнал Південного Наукового Центру НАПН України. — 2012. — № 10. — С. 38–42.
5. Кифер Б. Как рассказать правду усыновленному или приемному ребенку. Как помочь ребенку осознать свое прошлое / Б. Кифер, Д. Скулер ; пер. на рус. В. Прохожего. — К. : Феникс, 2009. — 270 с.
6. Мельничук Т. І. Соціально-психологічні чинники забезпечення ефективності процесу усиновлення дітей: дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Т. І. Мельничук ; Київ. Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. — К. : Київ. Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України, 2001. — 276 с.
7. Миневи́ч О. К. Социально-психологические условия адаптации детей в приемных семьях: дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 «Социальная психология» / О. К. Миневи́ч. — Тамбов, 2009. — 206 с.
8. Ромовська З. В. Українське сімейне право: підруч. для студ. вищ. навч. закладів / З. В. Ромовська. — К. : Правова єдність. — 2009. — 500 с.
9. Чернышова Л. А. Социально-психологическая адаптация ребенка в приемной семье и психокоррекционная помощь приемным семьям : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Л. А. Чернышова ; Самарский гос. мед. ун-т. — Самара. : Самарск. гос. мед. ун-т, 2005. — 178 с.
10. Япарова О. Г. Социально-психологические детерминанты успешного приемного родительства: дис. канд. психол. наук : 19.00.05 «Социальная психология (психологическе науки)» / О. Г. Япарова. — М. : Гос. образовательное учреждение высшего проф. образования «Новосибирский гос. пед. ун-т» ; Ин-т филологии, массовой информации и психологии, 2009. — 180 с.

Bevz Halyna Mihajlovna

STUDY OF FOSTER CARE FOR CHILDREN IN CONTEXT OF CROSS CULTURAL RESEARCH: PSYCHOLOGICAL ASPECTS

The article proves the importance of conducting comparative studies based on the act of comparing foster care studies results for children in different countries. Emphasized the similarities motion psychological processes adapt to foster care regardless of their country of residence as well as the validity of myths as a reaction to increasing stress load members of the newly formed family.

It is claimed that the number of foster families is an indicator of the growth of social anomie and signal viewing social policy. Noted the importance of careful attention to system terminology in foster care for children, as conditions of cross-cultural research.